

ONHUS tematiska granskning: Förutsättningar för hållbar kvalitet i Högskolan Dalarnas språkutbildningar

Sammanfattning

Områdesnämnden för Humaniora och Språk (ONHUS) har genomfört en tematisk granskning av förutsättningarna för hållbar kvalitet, med fokus på fristående kurser och program mot generell examen inom huvudområdena/ämnena arabiska, engelska, franska, italienska, japanska, kinesiska, portugisiska, ryska, spanska och tyska.¹

Utifrån de förutsättningar som ges har nämnden vid ordinarie granskningar bedömt kvaliteten i dessa utbildningar genomgående som god. Däremot har ONHUS under granskningsförfarandet uppmärksammat ett antal återkommande problematiker kopplade till utbildningarnas institutionella och framför allt strukturella rammar.

Den tematiska granskningens främsta mål är att belysa sådana strukturella problematiker som långsiktigt utgör en kvalitetsrisk för utbildningarna. Den fokuserar således på aspekter som är centrala för utbildningarnas kvalitet men som ligger utanför ämneskollegiernas befogenheter. Särskilt beaktas två kvalitetsaspekter:

1. förutsättningar för forskningsanknytning av utbildningarna samt
2. förutsättningar för planering, genomförande och utveckling av utbildningarna.

Granskningen är i huvudsak en metagranskning av ONHUS redan genomförda utvärderingar, men inbegriper även nya bidrag från ämneskollegierna.

Vad gäller utbildningarnas forskningsanknytning finner ONHUS utifrån kursplaner, sakkunnigutlåtanden och övrigt tillgängligt material ingen större anledning till oro. Detta förutsätter dock att de institutionella villkoren för intern finansiering av forskning inte försämrats. Det fordrar därtill att utbildningarna ges goda förutsättningar för kontinuerligt utvecklingsarbete i relation till utbildningens vetenskapliga grund.

Nämnden hyser dock oro vad gäller förutsättningarna för planering, genomförande och utveckling av utbildningarna. Genom den enkät ONHUS tagit fram framgår att kursbudgetar i regel är mycket presade, vilket negativt påverkar möjligheten, exempelvis, till lärarledd undervisningstid och kursutveckling. Därtill framkommer att administrativa arbetsuppgifter regelmässigt inkräktar på planerings- och utvecklingsarbete, särskilt på administration kopplad till den nätbaserade undervisningsformen och till den ökade digitaliseringen av utbildningsadministrativa rutiner.

ONHUS vill utifrån den tematiska granskningen framföra följande rekommendationer till akademiledningen, Högskolans kvalitetsråd och rektor.

¹ De granskade utbildningarna utgör samtliga språk i vilka undervisning ges vid Högskolan Dalarna utom svenska och svenska som andra språk vilka granskas av Områdesnämnden för utbildningsvetenskap (ONUTB).

ONHUS rekommenderar starkt

1. att de strukturella förutsättningarna för utbildningarna som erbjuds ses över. Särskilt åsyftas det lokala resursfördelningssystemet för Högskolan med målet att ge språkutbildningarna rimliga resurser för att bibehålla och ytterligare stärka utbildningarnas kvalitet.
 - a) Ett led i arbetet med detta bör vara att Högskolan utreder andra resursfördelningsmodeller med målet att implementera ett alternativt system vid Högskolan Dalarna.
 - b) Ett vidare steg i arbetet bör vara att Högskolan för en diskussion över relationen mellan kontakttid, självstudier och utbildningskvalitet. En diskussion över huruvida ett minimum av kontakttid behöver fastställas för vår Högskola bör genomföras och även hur denna kan kopplas till en mer jämlik resursfördelning. Därtill bör en genomlysning av vad som krävs för att en hög grad av självstudier ändå ska leda till en ökad kvalitet i utbildningen finnas, likaså en diskussion av förutsättningarna för att nätbaserad undervisning med hög grad av självstudier ska kunna leda till ökad kvalitet.
2. att rutiner och kriterier för fördelning av kursutvecklingsmedel utarbetas så att utbildningarna ges rimliga möjligheter att kontinuerligt utveckla de anordnade kurserna.
3. att administrativa rutiner effektiviseras för att säkerställa att administrationen, inte minst i form av digitala verktyg, inte inkräktar på lärares undervisnings-, planerings- och utvecklingsarbete.
4. att den nätbaserade undervisningens särskilda villkor och konsekvenser för planering och genomförande samt för pedagogisk administration ses över.
5. att Högskolan även i framtiden har en bred definition av forskning och tillgodoser att institutionella förutsättningar för utbildningarnas forskningsanknytning finns.

Bakgrund

ONHUS ansvarar för säkring och utveckling av utbildningarnas kvalitet inom Högskolan Dalarnas humanistiska huvudområden och ämnen.² Under perioden 2013-2018 har ONHUS utvärderat följande huvudområdens/ämnenas utbildningar, i alfabetisk ordning: arabiska, engelska, franska, italienska, japanska, kinesiska, portugisiska, ryska, spanska och tyska. Samtliga är organisatoriskt placerade under Akademin Humaniora och Mediers språkavdelningar.

Utifrån de strukturella förutsättningar som ges har nämnden bedömt kvaliteten i dessa utbildningar genomgående som god. Däremot har ONHUS under granskningsförfarandet uppmärksammat ett antal återkommande problematiker kopplade till de institutionella och framför allt de strukturella ramarna för utbildningarna. Exempelvis vittnar flera ämneskollegier om förhållanden som negativt påverkar den lärarledda undervisningstiden, möjligheten att kombinera forskning och undervisning samt möjligheten att planera och utveckla utbildningarna.

Under perioden hösten 2018 och våren 2019 genomförde ONHUS en tematisk granskning av förutsättningarna för hållbar kvalitet i de hittills utvärderade utbildningarna. Den tematiska granskningens mål är att belysa sådana gemensamma ramar och problematiker för desamma som långsiktigt kan komma att försvaga utbildningarnas kvalitet. Belysningen är således ett viktigt led i att Högskolan även långsiktigt säkerställer utbildningarnas goda kvalitet, särskilt avseende utbildningarnas forskningsanknytning, lärarledd undervisningstid och planering/utveckling.

² I den mån huvudområdena också ingår i professionsutbildningar ansvarar främst Områdesnämnden för Utbildningsvetenskap för säkring av utbildningarnas kvalitet.

ONHUS planerar att genomföra en liknande tematisk granskning av de övriga humanistiska ämnena vid Högskolan, dvs. huvudområdena/ämnena afrikanska studier, filosofi, historia och religion. Den senare delgranskningen genomförs efter att samtliga sistnämnda ämnens utbildningar utvärderats.

Tillvägagångssätt

Nämndens tematiska granskning utgår till stor del från de genomförda utvärderingarna, framförallt nämndens utvärderingsrapporter och utlåtanden samt sakkunnigas utlåtanden. Granskningen har således en metagranskningsskärakt. Med utgångspunkt i dokumenten har ONHUS kunnat fastställa vilka rådande förutsättningar ämneskollegierna, och sakkunniga, identifierat som gynnsamma respektive problematiska för utbildningarnas kvalitet och även i vilken mån dessa är huvudområdes- eller ämnesöverskridande.

ONHUS har ringat in följande kvalitetsaspekter, utifrån de förutsättningarna som återkommande figurerat i utvärderingarna:

1. Förutsättningar för forskningsanknytning av utbildningarna.
2. Förutsättningar för planering, genomförande och utveckling av utbildningarna.

Granskningsförfarandet skedde i två steg. I ett första steg undersökte nämnden de två ovanstående aspekterna i relation till självvärderingarna, sakkunnigas utlåtanden samt nämndens utvärderingsrapporter och utlåtanden. Sakkunnigutlåtanden finns för ämnena engelska, franska och ryska. Som ett andra steg tog nämnden fram en enkät för att samla in aktuella uppgifter om förutsättningarna för planering, genomförande och utveckling av utbildningarna. Frågorna avsåg bland annat den lärarledda undervisningstiden i utbildningarna och antalet timmar för kursutveckling som ämnena beviljats. Enkätundersökningen genomfördes i samband med ett internat den 24-25 april 2019 där det förutom samtliga tio ämnens ämnesföreträdare och studierektorer också deltog avdelningscheferna och akademichefen.

Som ett vidare steg diskuterades nämndens resultat med berörda ämneskollegier. Syftet med denna dialog var bland annat att undersöka huruvida bilden som framträder överensstämmer med ämneskollegiernas aktuella förutsättningar och huruvida förhållanden förändrats. I processen har även en diskussion med Akademischef och berörda avdelningschefer ingått. Därtill har en tidig version av rapporten presenterats i Utbildnings- och forskningsnämnden.

Resultat

1. Förutsättningar för forskningsanknytning och -förankring av undervisningen

ONHUS har undersökt villkoren för forskningsanknytning med utgångspunkt i "institutionella förutsättningar" och "vetenskaplig grund" i förhållande till självvärderingar och till de sakkunnigas utlåtanden.

Under kategorin "institutionella förutsättningar" bedöms andelen reserverad tid för forskning som lärare har i tjänsten, andelen disputerade lärare som deltar i grundutbildningen samt andelen undervisning som genomförs av disputerade lärare. I självvärderingarna kan utläsas att lärarna inte har någon reserverad tid för forskning i tjänsten, men disputerade (tillsvidareanställda) lärare forskar i varierande grad, i många fall genom intern finansiering. De lektorer som finns i organisationen utnyttjas väl i undervisningen, men vissa ämnesmiljöer är små och därmed sårbara. Viss specifik kompetens behöver utvecklas eller rekryteras i vissa ämnen. Vad gäller förutsättningarna för undervisningens kvalitet finns det inga alarmerande siffror i dokumenten rörande forskningsanknytning. Det kan dock noteras att

externa sakkunniga bland annat påpekat att 10% forskning i tjänsten, vilket är vanligt förekommande för dessa ämnen, är låg.³

Under kategorin "vetenskaplig grund" bedöms framför allt huruvida utbildningen vilar på vetenskaplig grund där relevanta forskningsresultat integreras i utbildningen, huruvida träning i vetenskaplig metod ingår samt huruvida studenterna tar del av vetenskaplig text. ONHUS bedömer att målsättningen att ge undervisningen en vetenskaplig grund finns i alla utbildningar. I alla utbildningar ingår vetenskaplig litteratur i varierande grad, och träningen i vetenskaplig metod och kritiskt tänkande verkar i stort sett fungera väl. Nämnden har i vissa fall påpekat brister och förelagt utbildningarna att åtgärda dessa.

Sammanfattningsvis finner ONHUS utifrån dessa aspekter ingen större anledning till oro över utbildningarnas forskningsanknytning. Detta förutsätter dock att de institutionella villkoren för intern finansiering av forskning inte försämras. Det fordrar därtill att utbildningarna ges goda förutsättningar för att säkerställa exempelvis att relevanta forskningsresultat kontinuerligt integreras i undervisningen och att metoder för att främja studenternas vetenskapliga förmågor kontinuerligt utvecklas. Därmed är säkringen av forskningsanknytningens kvalitet avhängig nedanstående kvalitetsaspekt.

2. Förutsättningar för planering, genomförande och utveckling av undervisningen

ONHUS har granskat förutsättningar för planering, genomförande och utveckling av undervisningen med utgångspunkt i frågor om kontakttid och om villkoren för genomförande och utveckling av utbildningarna.

Med kontakttid avses endast lärarledd undervisningstid, det vill säga antalet timmar då lärare möter studenter i föreläsningar, seminarier och handledning. Här ingår inte den tid som läggs ner för rättning, planering, utveckling, studieadministrativ kommunikation med studenter osv. Inte heller ingår tiden som eventuellt tillkommer vid inspelade föreläsningar. Kontakttiden avser delkurser om 7,5 hp och i förhållande till nivåerna grundnivå, avancerad nivå samt, i förekommande fall, nybörjarnivå. Vad gäller lärarledd undervisningstid framgår i ämnesföreträdarnas och studierektorernas enkätsvar att kontakttimmarna är mycket begränsade, och det redan från grundnivån. Medeltalet för kurser på grundnivåns studietermi 1 och 2 och på nybörjarnivå är 14,6 timmar, dvs. knappt 3 timmar per vecka för heltidsstudier. För kurser på grundnivåns studietermi 3 och på avancerad nivå är medeltalet 10 timmar, alltså ungefär 2 timmar i veckan. Endast ett ämne har 5 undervisningstimmar i veckan på grundnivå, vilket är det högsta antalet kontakttimmar bland dessa ämnen.

Beaktansvärt i sammanhanget är att denna dimension av undervisningens genomförande tycks regelmässigt anpassas till begränsningar i budget. Ämnesföreträdare, studierektorer och övriga ämnesrepresentanter som ONHUS varit i kontakt med under granskningsförfarandet lyfter konsekvent fram att det är ämnens strukturella villkor, inte minst i form av övergripande ekonomiska hänsyn på kursbudgetnivå, som avgör det låga antalet kontakttimmar. I förekommande fall har ämneskollegier uppmantrats av linjeorganisationen till nedskärningar av undervisningstid för att möta upp arbetsmiljöproblematiker som uppstått i och med gradvisa nedskärningar i kursbudget. Samtliga faktorer innebär en risk för utbildningarnas varaktiga kvalitet.

Vad gäller övriga strukturella förutsättningar för planering, genomförande och utveckling av undervisningen framgår i självvärderingar och i dialoger med nämnden liksom i enkäten två viktiga punkter. För det första finns en stor variation i de timmar som respektive ämnen tilldelas för att utveckla kurserna.

³ Så menade t ex Lofstrand som var sakkunnig för ämnet ryska 2016. Söhrman som var sakkunnig för ämnet franska 2017 menade att Högskolan "borde göra det möjligt för fler av de disputerade att få forskningstid för att meritera sig för docentur [...] för att garantera kvaliteten och examinationsmöjligheten på avancerad nivå".

Dessa utvecklingstimmar tycks inte alltid spegla utbildningsutbudets och ämneskollegiets storlek och tycks heller inte nödvändigtvis kopplas till specifika äskanden utifrån ämnenas behov.⁴

För det andra vittnar enkätsvaren och dialogerna med ämnena om att en rad ”osynliga arbetsuppgifter” utförs, ofta på bekostnad av planering och utveckling av undervisningen (och även av forskningen). Dessa arbetsuppgifter inbegriper i hög grad administration, framförallt en svällande kursadministration som dels har att göra med ökad digitalisering av arbetsrutiner, dels med omfattande nätundervisning. Utifrån en diskussionspunkt mellan kollegiet och avdelningscheferna vid internatet där enkäten genomfördes noterar ONHUS att digitaliseringen av administrativa system inte alls inneburit någon tidsbesparing för kollegiet utan tvärtom en ökad tid till administration. Tidsåtgång kopplad till ovanstående typer av administration har alltså enligt uppgifter från ämnena inte kompenseras i tjänsteplaneringen. Detta kan innebära en risk för försämrad kvalitet i utbildningarna eftersom arbetsuppgifter av administrativ karaktär förefaller inkräkta på planerings- och kursutvecklingstiden för samtliga lärare.

Sammanfattningsvis bedömer ONHUS att det, oberoende av ämneskollegiernas hängivna arbete i att säkerställa utbildningarnas kvalitet, finns anledning till oro över de strukturella förutsättningarna som utbildningarna ges. Genomförande och utveckling av utbildningarna tycks anpassas till alltmer pressade budgetar snarare än till utbildningarnas behov. Samtidigt tycks administrativa uppgifter alltmer inkräkta på kollegiets planerings- och utvecklingsarbete. Detta i sin tur riskerar att på sikt negativt påverka också utbildningarnas forskningsanknytning, då planerings- och utvecklingsarbete också inbegriper en genomlysning och utveckling av hur undervisning av ämnesområdets vetenskapliga grund organiseras och genomförs. Därtill förefaller medelstilldelningen för kursutveckling till de olika utbildningarna närmast vara godtycklig, vilket inte verkar borga för ett systematiskt kvalitetsarbete i utbildningarna.

Diskussion och slutsatser

En strukturell förutsättning som kan anses vara en styrka i sammanhanget avser utbildningarnas forskningsanknytning. Denna bygger på de befintliga institutionella förutsättningarna som möjliggör att interna forskningsmedel (även om dessa är begränsade) tillgängliggörs för forskning inom respektive ämne och att forskande lärares kompetenser ser ut att utnyttjas på ett tillfredsställande sätt i utbildningarna. Den bygger också på ett gott arbete inom ämnenas utbildningar överlag med undervisningens vetenskapliga grund.

ONHUS vill dock utifrån den tematiska granskningen framföra följande punkter till akademiledningen, Högskolans kvalitetsråd och rektor. Samtliga punkter syftar till att säkerställa utbildningarnas fortsatta kvalitet och kvalitetens utveckling, bland annat i förhållande till implementeringen av den nya strategin för Högskolan Dalarna.

Vad gäller förutsättningar för forskningsanknytning av utbildningarna och i relation till potentiella förändringar i resurstilldelning, nationellt och lokalt, vill nämnden understryka vikten av följande. Dels bör Högskolan även i framtiden säkerställa att tillräckliga interna medel även fortsättningsvis görs tillgängliga för forskning relevant för dessa utbildningar. Dels bör Högskolan handla utifrån en bred definition av vilken forskning som är relevant för att forskningsförankra utbildningarna. Det finns en risk att snäva definitioner som alltför starkt betonar den forskning som uppfattas som direkt tillämpningsbar eller är direkt knuten till utbildningens tematiker (t ex skolorienterade didaktiska aspekter av ett ämne) och bortser från att forskningsanknytning också inbegriper att studenter utvecklar vetenskapliga förmågor som är disciplinspecifika. Detta kan med fördel kombineras med att kollegiet i olika sammanhang (t ex i forskningsseminarier och ämneskonferenser) lyfter upp relationen mellan forskning och utbildning och vad forskningsanknytning innebär. Därtill är det av vikt att kollegiet ges möjligheter

⁴ Detta framgick i enkätsvaren och bekräftades också då ONHUS besökte Språkmötet den 20 november 2019, där representanter för samtliga språkämnen deltog.

att bedriva det planerings- och utvecklingsarbete som krävs för att kontinuerligt uppdatera samt ytterligare stärka forskningsanknytningen.

Vad gäller förutsättningarna för planering, genomförande och utveckling av utbildningarna vill ONHUS särskilt uppmärksamma följderna av pressade kursbudgetar. Exempelvis förefaller av allt att döma dessa ha lett till det alarmerande låga antalet lärarledda undervisningstimmar som ämnena uppgav i enkäten. Kontakttiden inom språkämnenas grundutbildningar uppgår i genomsnitt till två-tre undervisningstimmar i veckan för heltidsstudier, som ett resultat främst av de lokala ersättningsbeloppen och det timberäkningssystem med kursfaktorer som tillämpas vid Högskolan Dalarna. Kontakttiden är betydligt mindre än den basnivå på nio timmar i veckan som UKÄ:s rapport (2018:15) *Lärladd tid i den svenska högskolan* refererar till gällande området HJST. Detta betyder att studier inom språk – med krav på vetenskapligt djup och välutvecklad kompetens inom det studerade språket – vid Högskolan Dalarna innebär att studenterna ägnar över 90% av sin tid åt självstudier redan från termin ett (jfr Humtank 2016, *Humanioras pris och värde: resurser och utbildningskvalitet*).

ONHUS befarar att vår Högskola har ett systemfel i hur villkoren för dessa utbildningar formas. Det finns en tydlig diskrepans mellan de timmar som står till förfogande för undervisning och de som det statliga ersättningsystemet förutsätter. ONHUS noterar därtill att regeringens senaste kvalitetsförstärkning, i form av förhöjda ersättningsbelopp från 2016 och framåt, som särskilt syftade till att öka den lärarledda undervisningstiden inom HSTJ av allt att döma inte har kommit dessa utbildningar till godo (jfr UKÄ:s rapport 2019:4 *Kvalitetsförstärkning – åtgärder och effekter på utbildningskvalitet. Redovisning av ett regeringsuppdrag*).

ONHUS ser ett behov av att de strukturella förutsättningarna för utbildningarna som erbjuds vid Högskolan Dalarna ses över. Särskilt åsyftas den lokala resursfördelningen inom Högskolan och de konsekvenser denna får på kursbudgetnivå. En sådan översyn behövs för att säkerställa att bland annat språkutbildningar ges reella möjligheter att utvecklas mot en högre kvalitet. Därtill åsyftas en genomlysning av relationen mellan kontakttid, självstudier och utbildningskvalitet, och särskilt av vad som krävs för att en hög grad av självstudier ändå ska leda till en ökad kvalitet i utbildningen (jfr Humtank 2016, *Humanioras pris och värde: resurser och utbildningskvalitet*).

Dessutom tycks det finnas ett behov av att revidera Högskolans övergripande budgeteringsarbete för att säkerställa att de medel som har varit särskilt öronmärkta för kvalitetsförstärkning, t ex i form av ökad kontakttid inom bland annat humanioraområdet, också kommer dessa utbildningar tillgodo.

Därtill ser ONHUS ett behov av att utarbeta rutiner och kriterier för fördelning av utvecklingsmedel inom Högskolan. Likaså finns det ett behov av att genomlysning och effektivisera administrativa rutiner för att säkerställa att administrationen inte inkräktar på lärares undervisningsarbete. I detta sammanhang finns ett behov av att belysa den nätbaserade undervisningens särskilda villkor i relation till administration.

Bilagor

Bilaga 1. Förutsättningar för forskningsanknytning och -förankring av undervisningen

Inledning

ONHUS har utgått från ett antal kriterier som ställs upp i Lundmarks m.fl. rapport "Forskningsanknytning: Ett underlag för diskussion om begreppets innebörd och tillämpning".⁵ Dessa kriterier är inte tänkta som en checklista utan utgjorde i Lundmarks m.fl. undersökning underlag för intervjuer med ett antal lärare vilka låg till grund för rapporten. Vi anser dock att de fungerar väl som utgångspunkt i vår granskning. De tolv kriterierna är uppdelade i tre kategorier: "institutionella förutsättningar", "vetenskaplig grund" och "vetenskapligt förhållningssätt".

Institutionella förutsättningar

1. andel reserverad tid för forskning lärarna har i tjänsten
2. andel disputerade lärare på institutionen som deltar i grundutbildningen
3. andel av undervisningen som genomförs av disputerade lärare
4. att doktorander deltar i grundutbildningen

Vetenskaplig grund

5. att utbildningen vilar på vetenskaplig grund där relevanta forskningsresultat integreras i utbildningen
6. att träning i vetenskaplig metod ingår i undervisningen
7. att studenterna under utbildningen tar del av vetenskaplig text, t ex artiklar och avhandlingar
8. att studenterna har kännedom om institutionen/institutionernas forskning, samt om relevant forskning inom industrin och andra myndigheter

Vetenskapligt förhållningssätt

9. att studenternas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar på vetenskaplig grund främjas
10. att studenternas förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa vetenskapliga problem främjas
11. att studenternas förmåga att tillägna sig ett vetenskapligt arbetssätt främjas
12. att examinationen främjar självständiga och kritiska bedömningar och analys

ONHUS har särskilt undersökt den första (kriterierna 1–4) och den andra kategorin (kriterierna 5–8). Den tredje kategorin har nämnden avstått från att granska då det skulle kräva en undersökning av kursplaner, detaljerade planeringar av kurserna och kanske också studentarbeten av olika slag.

Institutionella förutsättningar

1. Andel reserverad tid för forskning lärarna har i tjänsten

Ur självvärderingarna kan utläsas: Lärarna har ingen reserverad tid för forskning, men disputerade (tillsvidareanställda) lärare forskar i varierande grad, i många fall genom intern finansiering om 10% (se bilaga 1). På individnivå är den redovisade forskningsprocenten i vissa fall avsevärt högre, upp emot 30-40%. Terminsförordnad personal har en svårare situation och har i allmänhet ingen forskningsaktivitet knuten till HDa. De ämnen som redovisar minst forskning är italienska, kinesiska, ryska,

⁵ Lundmark, A., Sjölund, M. & Staaf, M. "Forskningsanknytning: Ett underlag för diskussion om begreppets innebörd och tillämpning" (Uppsala: Uppsala universitet, 2006), s. 4.

spanska. (OBS: siffrorna ger bara en ögonblicksbild, och förutsättningarna för forskning kan variera avsevärt över tid.)

Slutsats: Vad gäller forskningsanknytningen syns den faktiska graden av forskningsaktivitet vara tillräcklig för att säkerställa undervisningens kvalitet.

2. Andel disputerade lärare på institutionen (dvs. huvudområden, ämnen) som deltar i grundutbildningen

Ur självvärderingarna kan utläsas: All disputerad personal deltar i grundutbildningen, om än i varierande grad. Deras aktivitet tycks ganska hög trots att endast undervisning på "grundnivå" har tagits med. Om även "avancerad nivå" inkluderas blir siffrorna i många fall ännu högre.

Slutsats: I de undersökta ämnena utnyttjas disputerad personal i tillfredsställande utsträckning i undervisningen. ONHUS kan inte utläsa att det skulle finnas någon risk för kvalitetsbrister hos ämnena pga att vetenskapligt meriterad personal är sysselsatt med annat än undervisning.

3. Andel av undervisningen som genomförs av disputerade lärare

Omöjligt att besvara exakt utifrån självvärderingarna, men denna andel bör vara tillfredsställande sett utifrån de lektorer som finns anställda, se resonemanget ovan. Ur sakkunnigutlåtandena kan utläsas: Sakkunniga pekar i vissa fall på rekryteringsbehov inom vissa specifika områden: engelska med litteraturdidaktisk inriktning, en ytterligare docent inom franskan (helst med lingvistisk inriktning). ONHUS har i sina egna utlåtanden pekat på att vissa ämnesmiljöer är mycket små, med låg lärartäthet, vilket i sig skapar sårbarhet. Dessa ämnen behöver finna former för en långsiktigt hållbar ämnesmiljö. (OBS: de ingående uppgifterna som utlåtandena baseras på kan i vissa fall vara föråldrade eftersom de är insamlade så tidigt som 2014.)

Slutsats: Vad gäller förutsättningarna för undervisningens kvalitet finns det inga alarmerande siffror i dokumenten rörande forskningsanknytning. De lektorer som finns i organisationen utnyttjas väl i undervisningen, men vissa ämnesmiljöer är små och därmed sårbara. Specifik kompetens behövs utvecklas eller rekryteras i vissa ämnen.

4. Att doktorander deltar i grundutbildningen

De undersökta ämnena saknar doktorander, enligt självvärderingarna.

Slutsats: Ej relevant aspekt eftersom HDa saknar doktorandutbildning i de undersökta ämnena och antalet aktiva doktorander i ämnesmiljön därför blir väldigt lågt.

Vetenskaplig grund

5. Att utbildningen vilar på vetenskaplig grund där relevanta forskningsresultat integreras i utbildningen

Detta är ett ganska vagt formulerat kriterium som delvis sammanfattar de tre följande. Det är inte helt lätt att utläsa ur det material ONHUS har arbetat med om kriteriet uppfylls. ONHUS har tolkat det som att det dels finns en uttalad intention att förankra utbildningen vetenskapligt, dels att de disputerade lärare som undervisar gör det med utgångspunkt i sin egen forskning. Ur självvärderingarna kan utläsas: Flera ämnen uttrycker explicit att man har en målsättning att undervisningen ska bedrivas på vetenskaplig grund. Några ämnen uttalar sig inte specifikt om detta. Andra har tydligt reflekterat över vad en forskningsförankrad undervisning innebär och beskriver sin syn på detta i självvärderingen. I de flesta ämnen undervisar disputerade lärare med utgångspunkt i sin egen forskning, om inte annat så i valbara kurser på högre nivå.

Slutsats: Även om inte alla ämnen tydligt nämner målsättningen att ge undervisningen en vetenskaplig grund måste självvärderingarna ändå förstås som att en sådan intention är underförstådd och inte nämns eftersom den anses som självklar. Vilka konkreta uttryck det tar sig skiljer sig dock.

6. Att träning i vetenskaplig metod ingår i undervisningen

Ur självvärderingarna kan utläsas: Alla ämnen har någon form av träning i vetenskaplig metod. Vissa ämnen har utvecklat denna del av undervisningen så att det blir en tydlig progression från de första kurserna till kandidat- eller magisternivå. I andra ämnen förekommer detta moment som enstaka kurser i teori och metod eller vetenskapligt skrivande. Undervisning i litteratursökning förekommer i alla ämnen, ofta med hjälp av bibliotekets personal. ONHUS har i några fall (arabiska, japanska, spanska) påpekat att momentet behöver utvecklas ytterligare för att studenterna ska få möjlighet att träna vetenskaplig och kritisk förmåga.

Slutsats: Överlag verkar träningen i vetenskaplig metod och vetenskapligt tänkande fungera väl. I de få fall den inte var tillräcklig har nämnden påpekat det, och det får förutsättas att bristerna har åtgärdats.

7. Att studenterna under utbildningen tar del av vetenskaplig text, t ex artiklar och avhandlingar

Ur självvärderingarna kan utläsas: I alla ämnen ingår vetenskaplig litteratur i olika grad. Återigen har några ämnen utvecklat detta så att hela utbildningen är genomsyrad av den sortens texter och progressionen tydligt framgår, medan det i andra ämnen handlar om enstaka kurser i t ex metod och teori eller vetenskapligt skrivande. ONHUS har i några fall där läsning av vetenskapliga texter förekommer mer sporadiskt eller enbart i ett sent skede i utbildningen (italienska, japanska, kinesiska) påpekat att detta område behöver utvecklas ytterligare.

Slutsats: Liksom gällande föregående kriterium ser det ut som att alla ämnen har integrerat studier av vetenskapliga texter i sin undervisning. Nämnden har i vissa fall påpekat brister och då förelagt ämnena att åtgärda dessa.

8. Att studenterna har kännedom om institutionen/institutionens forskning samt om relevant forskning inom industrin och andra myndigheter

Ur självvärderingarna kan utläsas: Att få kännedom om institutionen är ett kriterium som delvis kan vara svårt att uppfylla eftersom studenterna i allmänhet läser på distans. För att få kännedom om institutionen som sådan är det nästan nödvändigt att de studerande är fysiskt närvarande. När det gäller institutionens forskning är det lättare. Flera ämnen anger att lärare undervisar inom det område där de har specialistkompetens, och att studenterna får läsa litteratur skriven av lärarna eller, som nämns i något fall, involveras i lärares forskningsprojekt. I vissa fall får studenterna delta i högre seminarier, didaktikdagar eller andra evenemang som anordnas av ämnet. Den andra halvan av detta kriterium är knappast relevant i detta sammanhang.

Slutsats: Detta kriterium verkar inte ha varit särskilt viktigt i utvärderingen av ämnena. Det finns ingen särskild rubrik för det i utvärderingsmallen. I de fall det nämns i självvärderingarna sker det närmast i förbigående.

Övergripande slutsats gällande institutionella förutsättningar:

ONHUS bedömer att det inte finns anledning till oro över utbildningarnas kvalitet vid HDa, sett utifrån den definition av forskningsanknytning av undervisningen som formulerades vid UU av Lundmark m.fl. (2006, s. 4). Detta fordrar dock att de institutionella villkoren för intern finansiering av forskning inte försämras. Det fordrar därtill att utbildningarna ges goda förutsättningar för att säkerställa exempelvis att relevanta forskningsresultat kontinuerligt integreras i undervisningen och att metoder för att

främja studenternas vetenskapliga förmågor kontinuerligt kan utvecklas. Därmed är säkringen av forskningsanknytningens kvalitet avhängig nedanstående kvalitetsaspekt.

Bilaga 2. ONHUS enkät. Sammanställning och analys av hållbar kvalitet i utbildningen för språkämnen

För att undersöka förutsättningarna för planering, genomförande och utveckling av undervisningen har ONHUS tagit fram en enkät som i april 2019 besvarades av samtliga ämnesföreträdare och studie-rektorer för vederbörande ämnen. Nedan sammanställs svaren i relation till respektive fråga.

2. Kontakttid

2.1 Lärarledda undervisningstimmar

Kontaktimmar nybörjare/grund varierar mellan 11 och 17 med ett medeltal på 14,6 där ämnet franska ligger lägst medan tyska och spanska högst med 11 resp. 17. För grundnivå 2 finns inte alla uppgifter inlämnade men varierar mellan 12 och 16. För avancerad nivå har endast tre ämnen lämnat uppgifter där franska ligger lägst med 5 och tyska med 12. Medeltalet blir 10.

2.2 Undantag från regeln

Undantag från regeln finns där färre deltagare leder till färre timmar vilket i sin tur leder till att självstudier sker i större utsträckning.

2.3 Antal timmar som heltidsstudenter träffar lärare i undervisningen per vecka

På grundnivå varierar timmarna mellan två och fem. Engelska leder med fem timmar. Genomsnittet blir tre timmar.

Kommentar: Vi kan anta att den låga nivå av kontaktimmar som för Sveriges del uppmärksammats i media inte avviker vid Högskolan Dalarnas språkämnen. Det kunde vara intressant att jämföra språkämnenas kontaktimmar med kontaktimmar vid andra ämnen vid högskolan. Det kan också vara intressant att jämföra dessa kontaktimmar med förhållandena inom andra språkämnen vid andra svenska lärosäten.

3. Kursfaktorer

3.1 Kursfaktorer

Här har svaren angett de kursfaktorer som förekommer i ämnenas kurser utifrån ämnesspecifika justeringar av standardfaktorn för avdelningarna (kursfaktor 1).

Vanligast förekommande kursfaktor är 1 med en variation från 0,7 till 2. Ju högre nivå desto högre kursfaktorer. Avvikelserna är inte stora.

3.2 Andra kursfaktorer

Tillräckligt med underlag saknas men högsta kursfaktorn upp till två finns på kandidatkurserna.

3.3 Kursfaktor och relation till antal studenter och/eller antal gånger kursen ges

Nya kurser ger i vissa ämnen högre kursfaktorer. Från portugisiskan meddelas att kursfaktorn anpassas till siffrorna i budgeten.

Kommentar: Här gäller samma som ovan vid p. 2.

4. Utvecklingstimmar

4.1 Hur många kurser erbjuds?

Här finns en stor variation. Lägst antal kurser ger Italienska (13) följt av portugisiska (17) och arabiska (19). Därefter följer ryska, spanska och tyska som ligger nära varandra med 20, 23 respektive 22. Kinesiska och japanska ligger på 30 resp. 31 kurser. Högst antal kurser har engelska (38) och franska (47). En notering är att franska som har flest kurser också har lägst antal kontakttimmar (se ovan, p. 2.1).

4.2 Kursutvecklingstimmar per år

Medeltal timmar kursutveckling per år ligger på 97 timmar. Portugisiska och tyska anger att man inte har fasta timmar i budget för kursutveckling utan att dessa ges för speciella satsningar, framförallt på nya kurser. Engelska, japanska och kinesiska anger istället att en schablon på 100 timmar (engelska) resp. 80 timmar per termin (japanska, kinesiska) ges för kursutveckling. Arabiska och italienska anger att 120 timmar getts för kursutveckling för 2019, och för arabiska även för 2016.

Kommentar: Frågan kan ställas om det finns generella riktlinjer vid fördelning av utvecklingstimmar vid Högskolan.

5. Osynliga arbetsuppgifter

5.1 Gentemot kommunikationsavdelningen

Av tio svar (tio ämnen) svarar åtta att den har arbetsuppgifter "i hög grad" och två "delvis".

5.2 Osynlig kursadministration

Nio ämnen anger att de har osynliga arbetsuppgifter i förhållande till kursadministration, ett ämne svarar "delvis".

5.3 Gentemot studenter med behov av särskilt stöd

Endast nio svar har kommit in av dessa anser sju ämnen att det delvis innebär osynligt arbete, ett "i hög grad" och ett svarar "inte alls".

5.4 Misstänkt plagiat

Nio ämnen har svarat. Tre svarar "i hög grad" och sex ämnen "delvis".

5.5 Nyrekrytering av kollegor

Två ämnen svarar "i hög grad", sex ämnen svarar "delvis" och ett ämne "inte alls".

5.6 Studentadministration

Tio ämnen har svarat och sex svarar "i hög grad", tre "delvis" och ett ämne svarar "inte alls".

5.7 Avdelningschef

Ganska stor enighet mellan ämnena där två ämnen svarat "i hög grad", sju ämnen "delvis" och endast ett ämne svarar "inte alls".

5.8 Tillgodoräknings- och antagningsärenden

Fem ämnen har osynliga arbetsuppgifter ”i hög grad”, fyra svarar ”delvis” och ett ämne svarar ”inte alls”.

5.9 Marknadsföring och studentrekrytering

De flesta ämnen (6) svarar ”delvis”, tre ämnen tycks anstränga sig mer och svarar ”i hög grad” medan ett enda ämne svarar ”inte alls”.

5.10 Övrigt

Utbytesstudenter ger extra arbete, några ämnen påpekar att det är dålig kommunikation med ”International Office”. Nya arbetsuppgifter som tillkommer i och med övergång till nya system som Ladok; byte till ny hemsida innebär nya och tunga arbetsuppgifter. Därutöver nämns strategi- och kvalitetsarbete.

Kommentar: De allra flesta ämnen tycker att osynliga arbetsuppgifter förekommer i hög grad eller delvis, beroende på vad det är för uppgifter. De svar som anger ”inte alls” kan betraktas som avvikande.

6. Övriga synpunkter

Nya arbetsuppgifter utan ersättning har tillkommit. Nätbaserad undervisning innebär särskilda villkor som inte beaktas i arbetsbeskrivningens antal timmar.

Kommentar: Bilden som framträder är att nya arbetsuppgifter definitivt har tillkommit.